

## **Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai: Traviatas spožums un posts**

Publicēta: 27.04.2007.

Andrejs Žagars iet pēdējā gadu desmita Eiropas operetātru tradīcijas pēdās

Tieši šādu pārfrāzētu Balzaka romāna nosaukumu gribas likt virsrakstā, vērtējot Andreja Žagara jauno Verdi operas Traviata iestudējumu Latvijas Nacionālajā operā LNO.

### **Stilīgs fashion**

Neapšaubāma veiksmē ir gleznainie Kristīnes Pasternakas tērpi, kas ieturēti Dora New Look stilā. Tradicionāli balto un melno Violetas tērpu šoreiz nomainījuši hameleoniski violets un baltrozā tērps, kas pasvītro varones sievišķību un reizē arīšķības dominanti mūžīgās uzdzīves kopainā. Arī īsi pirms nāves, tērpusies krēmīgā atlasa rītakleitā, Violeta pierāpo pie lādes, lai izņemtu no tās aizgājušo dienu spožuma simbolu - mirdzošo pirmā cēliena tērpu un pēdējos dzīves brīžus pavadītu skaista. Vizuāli ļoti izteiksmīgs arī Floras melni sudrabetais piegulošais ģērbs 2. cēlienā. Kungu tērpi akcentēti mazāk, vēl jo vairāk izceļot krāšņos dāmu kostīmus. Kopumā jaunās Traviatas vizuālais tēls, ieskaitot Andra Freiberga scenogrāfiju, lauž pēdējā laika iestudējumu sociālā reālisma un «bomžu estētikas» tradīciju un ļauj neikdienišķa skaistuma - sak, vismaz uz operas skatuves! - alkstošajam skatītājam baudīt divdesmitā gadsimta princešķleitu parādi vismaz tikmēr, kamēr tās ir iestudējuma varonēm mugurā.

### **Vairāk spilgtu tēlu**

Tradicionāli Traviatā darbojas trīs galvenie tēli: mīlētāju pāris Violeta un Alfredo, kā arī Alfredo tēvs Žoržs Žermons, kurš būtībā ir šo attiecību traģēdijas cēlonis. Aizgājušā laikmeta morālists, kurš arī rūpējas par ģimenes reputāciju. Andreja Žagara iestudējumā šie tēli ieguvuši jaunas dramatiskās izpausmes, raksturi kļuvuši spilgtāki, individuālāki, turklāt katrs sastāvs piešķir iestudējumam jaunas nokrāsas. Nemainīga vērtība ir Samsona Izjumova Žermons, kas liek solistu tiešām apbrīnot, jo dziedāt izrādi teju katru vakaru, paralēli gatavojoties Karela Marka Šišona vadītajam Toskas koncertiestudējumam, nav joka lieta. Violetas drāmā akcentēta sadursme starp arīšķīgo nemitīgās uzdzīves spožumu, liktenīgo slimību un pēkšņi dzimušajām dziļajām jūtām, kas vienlaikus liek apjaust spožas ballīšu karalienes patieso vientulību. Alfredo ir jauns, dedzīgs un tikpat greizsirdīgs mīlētājs; viņam piemītošais brieduma trūkums uz vispārējās baudkāres un viendienīgu izpriecu fona ir aizkustinošs un vienlaikus projicē arī modernās sabiedrības cinismu iepretim vēl nesamaitātas jaunības ilūzijām. Taču iestudējums spilgtāk nekā agrāk atklāj arī Violetas draudzenes Floras (Ilona Bagele), kalpones Anīnas (Liene Kinča) un nedaudz arī ārsta Grenvila (Romāns Poļisadovs) tēlus, iezīmējot gan galvenās varones attiecību perifēriju - uzticības personas, kam Violeta ir ne tikai taurenītis, bet arī cilvēks un kas to atklāj arī skatītājam.

### **Četras Traviatas un trīs Alfredo**

Iestudējumam ir daudz prīmu, tāpēc var cerēt, ka Traviata vismaz uz pāris sezonām atkal kļūs par LNO repertuāra izrādi. Mistiskā kārtā gan nozudis otrs Žermons - Egils Siliņš, taču vismaz divas no četrām Violetām (Kristīne Opolais un Asmika Grigorjana) un abi importētie Alfredo (Prāgas operas solists Pāvels Černohs un ukraiņis Dmitrijs Popovs) izrādē darbojas godam, turklāt katra nākamā izrāde atšķiras no iepriekšējās. Kristīnes Opolais atveidotā Violeta pirmizrādē pārsteidza ar dziļi emocionālo un cilvēcisko tēla interpretāciju, kā arī ar jaunu paņēmienu vokālās tehnikas arsenālā: tik tikko dzirdamu piano, kas savā traušumā tomēr skan pāri orķestrim. Labā nozīmē teatrālie rečitatīvi ir Kristīnes Opolais specialitāte, kas padara saistošu katru repliku. Muzikāli spožākie pirmizrādes momenti bija Violetas un Žorža Žermona duets otrā cēliena pirmajā ainā, kā arī pēdējais cēliens kopumā, ieskaitot arīju publikas raudināšanai *Addio del passato* un hrestomātisko fināla duetu *Parigi, o cara, noi lasceremo*. Pāvels Černohs priecēja ar tīrām augšējām notīm un izteiksmīgu frāzējumu. Lai gan pirmais duets ar Violetu un dzīru koris *Libiamo* sākās mazliet nervozi, tas, iespējams, saistīts ar pirmizrādes stresu. Zālē varēja jaust publikas nevilto apmierinātību, pēc ilgāka laika izdzirdot pazīstamās melodijas, tāpēc vokālo negludumu piesaukšana šoreiz būtu nevietā. Atļaušos paust simpātijas pret ģenerālmēģinājumā dzirdētās Asmikas Grigorjanas Violetas precīzajām un tīrajām kadencēm, līdzeno dziedājumu arījās un Dmitrija Popova apburoši samtaino tenora tembru. Līdz raksta publicēšanas brīdim intrigu Violetas lomā saglabā latviešu soliste no Krievijas Natālija Krēsliņa un *Sonora Voce*, kā arī pašmāju Alfredo Aleksandrs Antoņenko. Jāuzslavē arī iestudējuma muzikālā vadītāja un nākamās sezonas LNO galvenā viesdiriģenta Gintara Rinkēviča inteligentais Verdi lasījums, kas nepadara pliekanu šķietami vieglo valša noskaņojumu, bet skaņu valodā īsteno tēlu individualizācijas koncepciju, vienlaikus saglabājot kopējo orķestra buķeti katrā cēlienā.

### **Laikmeta tikumi un plikumi**

Klasiskas operas jauniestudējumā būtiska ir jaunā režisoriskā koncepcija un tās vēstījums. Andrejs Žagars iet pēdējā gadu desmita Eiropas, īpaši vācu, operatētru tradīcijas pēdās, operas darbību pārceļot konkrētā vēsturiskā laikmetā, uzrunājot skatītāju tam atpazīstamā vidē, kur it kā mūžvecais stāsts iegūst jaunu interpretāciju. Konceptuāli pieteiktā piecdesmito gadu Parīze šķita ļoti romantisks un pievilcīgs konteksts Kamēliju dāmā balstītajam libretam. Diemžēl piecdesmito gadu romantika, atskaitot tērpus, redzama tikai izrādes programmiņā bukletā, bet ne uz skatuves. Iestudējumā jaušama tāda kā nepabeigtība un sasteigtība. Jaunā meklējumi atduras paņēmienu atkārtojumos no Pīķa dāmas. Mizanscēnas ne vienmēr ir izdevušās - piemēram, Violetas neirotiskā skraidīšana no vienas puses uz otru, sarunājoties ar mīlā kaistošo Alfredo pirms kamēlijas zieda dāvāšanas. Joprojām, līdzīgi kā Makbetas kāzu skatā, vērojams bardaks ainās, kur piedalās koris. Ar to saistīta arī mana dziļā neizpratne par dažu koristu izģērbšanos Floras ballē otrā cēliena otrajā ainā. Bohēmiskā uzdzīvē varētu būt deļotājas kažokos ar kailām krūtīm un brazīliešu tipa spalvu rotu uz galvas a la Mulenrūža (balles skatā iekļautais priekšnesums, kas sasaucas ar rozā peldkostīmā tērpto supermodeli pie kora teksta «Lai slava Katrīnai Lielajai!» Pīķa dāmā), bet kāpēc kora mākslinieki, balles viesi, izmetas kreklos un vārtās pa grīdu un daļa dāmu izģērbjas līdz apakšveļai? Vai tas būtu mājiens uz mistiskām laikmeta orgijām, jaunās seksualitātes manifestis pirms puķu bērnu «make love not war»? Vārdus sakot, Floras balles bordelis mazliet izbojā priekšstatu par Žana Pola Sartra, Simonas de Bovuāras, Albēra Kamī, Fransuāzas Žilo un Edītes Piafas

(bukletā minētais konteksts), lai arī kārdinājumu un liekulības pilno, tomēr gana romantisko Parīzi. Savukārt pret pirmā cēliena Violetas iznācienu apakšveļā pretenziju nekādu, jo tas konceptuāli atsedz varones iekšējo «es» iepretim pāva spalvās tērptajai kurtizānei - šajā ainā banāla šķita vienīgi no Pirmās formulas aizgūtā šļakstīšanās ar šampanieti. Arī mājiens uz pārišu maigošanos pa kaktiem pirmajā cēlienā ir gaumīgs pretēji Floras balles skatam. Kontrasts starp dažādām skatuves epizodēm mazliet traucē uztvert iestudējumu kā veselumu, jo ir mirkli, kad teju birst asaras - tas gan vairāk saistīts ar dziedātāju vokālo un aktiermeistarību -, un tādi, kas liek līdzpārdzīvojumam pāriet vilšanās sajūtā par citas epizodes risinājumu. Taču, ja pieņem, ka režisora mērķis ir radīt skatītājam visplašāko izjūtu amplitūdu, neatstājot vietu vienaldzībai, tad viss ir daudz maz kārtībā.

Var teikt, ka diskusija par tikumiem un plikumiem operā sāk vilkt uz vecmodīgumu, taču ir viens ļoti būtisks aspekts. Manuprāt, Traviata pieder pie tām operām, uz kurām droši var (varēja) vest arī jaunākā skolas vecuma bērnus, vismaz tā liecina mana personīgā pieredze, jo ticiet vai ne, arī bērniem šķiet interesanti ne tikai tantes un onkuļi zaķu, kaķu un citu runājošu zvēru kostīmos, bet arī reāli cilvēki. Taču tādu operas jauniestudējumu (tas neattiecas uz atjaunojumiem) vismaz Latvijas Nacionālajā operā diemžēl pagaidām nav. Ja neņem vērā šo aspektu, Traviatas jauniestudējums lieliski papildina LNO repertuāru, iepriecinot Verdi mūzikas cienītājus un atklājot it kā labi pazīstamu tēlu citas dramatiskās dimensijas.

**Lauma Mellēna Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai, 27.04.2007**